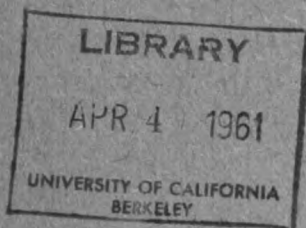

Russ

СРПСКА АКАДЕМИЈА НАУКА И УМЕТНОСТИ
ИНСТИТУТ ЗА СРПСКОХРВАТСКИ ЈЕЗИК

Naš jezik

НАШ ЈЕЗИК

НОВА СЕРИЈА

Књ. X св. 7-10

БЕОГРАД 1960

С А Д Р Ж А Ј

	Страна
1. М. С.: Уз појаву новог Правописа	187—191
2. Милка Ивић: Обележавање именичког рода у српскохрватском књижевном језику	192—211
3. Ирена Грицакић: Академијски речници и њихови задаци	212—227
4. Др Борис Марков: Именице с наставцима <i>-че</i> и <i>-чић</i>	228—246
5. М. Сивановић: <i>Ознака</i> и <i>одредба</i> као лингвистички термини	247—251
6. Биљана Шљевић-Шимић: Облик инстр. једн. именица м. р. на сугласник	252—260
7. Б. Милановић: Још о роду и облику именице <i>наочари</i>	261—264
8. Д. Барјакџаревић: О роду и промени три наша топонима	265—268
9. Из лексикологије	
I. Д. Барјакџаревић: 1. <i>гласкаји се</i> ; 2. <i>йерда</i>	269—273
II. Берислав М. Николић: <i>Букџеји</i> — <i>букџаји</i>	273—278
III. Драгољуб Д. Јеремић: <i>Крвавији</i> , <i>крваљење</i> ; <i>крварији</i> , <i>крварење</i>	279—283
10. Језичке поуке	284—292
11. Регистар	295—313

УРЕЂУЈЕ ОДБОР

Одговорни уредник дописник др МИХАИЛО СТЕВАНОВИЋ
Секретар Уређивачког одбора др Берислав М. Николић

Научно дело

ИЗДАВАЧКА УСТАНОВА

БЕОГРАД

1960

Слог Издавачке установе „Научно дело“, Београд, Вука Караџића 5
Штампа и повез Графичког предузећа „Академија“, Космајска 28, Београд

ИМЕНИЦЕ С НАСТАВЦИМА -ЧЕ И -ЧИЋ

За ова два наставка, који представљају деривате од *-е* (< *-е*) и *-ић*, карактеристично је што се у споменицима старословенског језика не сусрећу као самостални, а још мање као продуктивни наставци. Тако, на пример, у Речнику Л. Садника и Р. Ајдетмилера¹ налазимо само две именице на *-че* = *-е*: *оѡрочѣ* (< *оѡрочѣ* и *-е*) и *овѣчѣ* (*овѣца* и *-е*). Наставку *-чић* у старословенском одговара *-чишѣ* (*-чишѣ*), који је у овом речнику исто тако доста редак². Из даљег излагања видеће се да је његовом ширењу у извесној мери допринео и сам наставак *-че*. У савременом српскохрватском језику *-че* и *-чић*, међутим, представљају самосталне наставке, који у територијалном погледу имају различну распрострањеност и продуктивност. Иако се по значењу често подударају, многи примери показују да ова два наставка имају и своје специфичности и посебности којима се међусобно разликују, те се због тога на сваком од њих ваља понаособ задржати.

І Н а с т а в а к *-че*.

На питању постанка и распрострањености овог наставка у словенским језицима међу првима се задржао и проф. Белић, који у својој дисертацији каже да је додавањем наставка *-е* на различите основе добивено више сложених наставака, између којих и *-че* у чешком, српскохрватском и словеначком, односно *-ча* у руском, и додаје:

„121. *-че* ist nur im Serbischen selbständig geworden: z. B. аковче dem. аков Eimerfässchen, керче dem. кер Spürhund, коѣче dem. коѣ Pferd, кумче dem. кум Pathe, мјешче dem. миж

¹ Handwörterbuch zu den altkirchenslavischen Texten, Heidelberg 1955.

² Заступљен је примерима: „*робичишѣ*, *грѣличишѣ*, *кагрѣличишѣ*, *оѡрочишѣ*, *козѣлишѣ*, *младенѣшѣ*, *дѣтишѣ*, *ѣвишѣ*“.

Schlauch, погче dem. поп Weltgeistlicher. Zu solchen Bildungen sind Fälle wie јелен јеленак јеленче Hirschkalb, ђаво ђаволак ђаволче Teufelchen, калуђер калуђерак калуђерче Mönch, u. a. die Veranlassung gewesen. Im Russischen, Čechischen und Slovenischen sind meistentheils die Vermittelungsformen vorhanden ...“³.

Из свега изнесеног може се закључити да је наставак *-че* као самосталан и продуктиван постао после старословенског периода, при чему је процес осамостаљивања и развијања веће продуктивности вероватно трајао дуже времена, — неколико векова. Као самосталан могао се издвојити и уопштити преко именица на *-к*, *-ак*, *-ка*, *-ко*; *-ц*, *-ац*, *-ца*, тј. од примера као што су: *унуче* (унук), *џасџорче* (пасторак), *девојче* (девојка), *кљуице* (кљупко); *зече* (зец), *синовче* (синовац), *џиџиче* (птица) итд. прешао је и на друге основе: *Влашче* (Влах), *Циганче* (Циганин), *говече* (говедо), *сироче* (сирота); *аковче* (аков), *ексерче* (ексер) итд.; или: *накоњче*, *наџриче*; *нахоче*, *недоношче*, *сишче* и др., где има улогу самосталног и продуктивног наставка. Осим у српскохрватском, велику распрострањеност овај наставак придобио је још у македонском и бугарском језику, у којима уопште преовлађује над осталим наставцима ове врсте. Насупрот њима *-че* је врло слабо заступљен у словеначком језику. Плетершник⁴ додуше наводи изванредан број примера: „*bivolče, bravče, golobče, levče*“, али они обично стоје и са наставцима *-ес*, *-ић*, *-ек*, *-ček* (упор. *golobče* и *golobec, golobič, golobek, golobček, levče* и *levič, levček*), који су далеко распрострањенији него *-če*. Ово најбоље потврђује „*Slovenski pravopis*“ од 1950 године, у којем се ниједан од наведених примера не среће са наставком *-če*, што значи да он као наставак у савременом словеначком књижевном језику није жив. Из овог разлога примери на *-če* код Плетершника могу се сматрати архаизмима или случајевима који су у словеначки језик продрли из српскохрватског језика.

Поред ових језика, *-če* као самосталан наставак познају, више или мање, и остали словенски језици, али обично у далеко мањем опсегу, на пример: чеш. *volče, židovče*, словач. *baranča, cigánča*, пољ. *kurczę*, укр. *зміїча* итд. Наставак *-če* (*-ča*) у њима је

³ Zur Entwicklungsgeschichte der slavischen Deminutiv- und Amplikativ-suffixe, Leipzig 1901, стр. 204.

⁴ Slovensko-nemški slovar, Ljubljana 1894.

настао и утврдио се независно од јужнословенских језика, али свакако на исти начин, тј. преко примера са елементом *-к- + -е (< е)*.

У погледу заступљености, диференцијације значења према другим наставцима ове врсте и сл., наставак *-че* има специфичан карактер на територији српскохрватског језика. Од три његова дијалекта *-че* као самосталан и продуктиван наставак познају углавном говори штокавског дијалекта, и то у неједнакој мери. Примери као *блашче* (= *свињче*) и сл. сусрећу се додуше и у кајкавским говорима, али су ипак доста ретки. Овакво стање наставка *-че* у њима је сасвим разумљиво, с обзиром на њихово суседство са словеначким језиком, за који смо истакли да овај наставак уопште не познаје. Непознавање наставка *-е (< -е)* и *-че* је још јаче изражено у чакавским говорима за које проф. М. Храсте у својој расправи⁶ каже:

„5. Sufiks *-e* (stsl. *-e*), koji se nekada često upotrebljavao u našem jeziku u prvom redu za tvorbu imenica, koje znače mlado neke životinje, danas se u govorima ovoga kraja uopće ne upotrebljava, nego se takve imenice tvore s pomoću sufiksa *-ić*: *jančić* i *jončić*: *janjac*, *kozlič*, *prajčić*: *prosac*, *telich*, *piplich* (= *pile*). Ni druge deminutivne imenice s tim sufiksom, koje znače osobe, a koje ispred tog sufiksa imaju suglasnik, pa je dobijen sufiks *-če*, ne poznaju ovi govori, osim imenice *mōnče* i *mōnčē* i to samo u nom. jedn. (при чему има аугм. значење). Sve ostale imenice koje se u štok. dijalektima tvore deminutivnim sufiksom *-e*, u ovim se govorima upotrebljavaju samo u običnom obliku: *divojka*, *pastorak*, *jedinac*, *nimas*. Ako se od takvih imenica sa samostalnim sufiksom hoće da dobije deminutivni oblik, dodaje se sufiks *-ić*: *unučić* mjesto *unuče*: *unuk*, *čobanić* mjesto *čobanče*: *čoban*, *konjić* (ili *konjic*) mjesto *konjče*: *konj*, *popić* mjesto *popče*: *pop*, *sirotić* mj. *siroče*: *sirota*“.

Наставак *-че* је дакле карактеристичан углавном за штокавске говоре, у којима опет има неједнаку распрострањеност. Најчешћи је у староштокавским и њима суседним говорима, где је, између осталог, прешао и на лична имена (в. стр. 231), а исти случај имамо и у бугарском и македонском језику (уп. нпр.: *Д а н ч е*, *Л е н ч е*;

⁶ Sufiksi za tvorbu deminutiva i augmentativa u čakavskim govorima srednje Dalmacije. Zbornik radova Filoz. fakulteta, knj. II, Zagreb 1954, str. 60.

Борче, Димче, Ђорче, Јованче или Јовче, Мече < Методија, Стефче итд.). Поред наставка *-че* у поменутим говорима је исто тако врло распрострањен и наставак *-е* (< е), који код примера на *-к-* и *-ц-* врши палатализацију ових последњих у ч, те се *-е* у језичком осећању схвата као *-че*, на пример: барјаче (барјак), поточе (поток), сандуче (сандук); матиче (мотика); или: братанче (братанац), конопче (конопац); лисиче (лисица) итд. За разлику од ових говора, где *-е* и *-че* као деминутивно-хипокористични наставци уопште преовлађују, у већем делу новоштокавских говора са исгом функцијом чешћи су обично наставци *-ић*, *-чић*, *-ица*, *-чица* и нешто мање *-ак*, *-ичак*, *-ац* и др. Из овога ипак не треба изводити закључак да се наставак *-че* у њима утврдио под утицајем старијих штокавских говора, јер је и код њих могао настати и утврдити се на исти начин, тј. путем уопштавања од примера на *-к-* и *-ц-* + *-е* (< е). Могуће је, међутим, да је утврђивање наставка *-че* код њих било подупрто његовом великом распрострањеношћу у старијим штокавским говорима.

Да бисмо у општим цртама показали распрострањеност и продуктивни однос наставка *-е* и *-че* у једним и другим штокавским говорима, навешћемо извештан број примера од којих се могу образовати именице са деминутивно-хипокористичном или само хипокористичном нијансом. У ову сврху за новије штокавске говоре узећемо Вуков Српски рјечник (са ознаком В), а за староштокавске и старијег типа новоштокавске говоре — Речник косовско-метохиског дијалекта од Гл. Елезовића (Е), допуњен подацима крушевачког говора⁶ (К).

а) Примери са наставком *-е* који се са сугласником ч испред себе у језичком осећању схвата као *-че*, одн. *-чић*:

- ђак : ђаче и ђачић (В, К);
 момак : момче ‚das Bürschlein‘ и момчић ‚момчуљак‘ (В);
 • момче (са секундарном нијансом у значењу, нпр. момак и сл., К);
 љакосник : љакосниче (Е);
 љросјак : љросјаче (К);

⁶ Податке о овим наставцима за крушевачки говор дао је Б. Милоновић, виши стр. сарадник Филоз. факултета у Београду.

- у^нук : у^нуче ‚Enkelkind, nepos aut neptis’ и у^нучи^ћи (В);
у^нуче (К);
- хај^дук : ај^дуче (Е, К);
- би^к : би^че ‚das Stierlein’ и би^чи^ћ (В); би^чке (К); или:
- бар^дак : бар^дачи^ћ (В); бар^даче (Е, К);
- бар^јак : бар^јачи^ћ (В); бар^јак^че (К);
- ја^си^ук : ја^си^учи^ћ (В); ја^си^уч^е (К);
- је^зик : је^зичи^ћ (В); је^зич^е (К);
- йо^шок : йо^шочи^ћ (В); йо^шоч^е (К);
- и^рсл^ук : и^рсл^учи^ћ (В); и^рсл^уч^е (К);
- са^ндук : са^нду^чи^ћ (В); са^нду^че (К);
- со^как : со^качи^ћ (В); со^кач^е (К);
- де^вој^ка : дје^вој^че и дје^вој^чи^ца (В); де^вој^че и де^вој^чи^ца (са из-
диференцираним значењем, ‘К);
- ћ^урка : ћ^уре (В); ћ^ур^че (К);
- ча^вка : ча^вч^е и ча^вчи^ћ ‚eine junge Dohle’ (В); ча^вч^е (К);
- мо^йи^ка : мо^йи^чи^ца (В); ма^йи^че (К);
- бра^йана^ц : бра^йан^че (К);
- вра^ба^ц : вра^йчи^ћ, dim. v. вра^ба^ц (В); вра^йч^е (К);
- зе^ц : зе^чи^ћ (В); за^јч^е (К);
- ју^на^ц : јун^чи^ћ, dim. v. ју^на^ц (В); јун^че (К);
- ка^йана^ц : ка^йан^че (Е, К);
- ко^но^йа^ц : ко^но^йчи^ћ (В); ко^но^йч^е (Е, К);
- ја^ре^би^ца : ја^ре^би^чи^ца (В); ја^ре^би^че (К);
- ју^ни^ца : јун^чи^ца (В); јун^че (Е, К);
- ли^си^ца : ли^си^чи^ћ ‚der junge Fuchs’ и ли^си^чи^ца, дем. (В); ли-
сич^е (Е, К);
- ла^си^ца : ла^си^чи^ћ ‚der junge Wiesel’ и ла^си^чи^ца, дем. (В);
ла^си^че (К);
- ла^си^ави^ца : ла^си^ави^чи^ћ и ла^си^ави^чи^ца (В); ла^си^ави^че (К);
- лу^бени^ца : лу^бени^чи^ца (В); лу^бени^че (Е, К).

б) Примери у којима -че иступа као самосталан наставак:

- го^луб : го^лу^йч^е, в. го^луби^ћ (В); го^лу^йч^е (К);
- је^лен : је^лен^че ‚das Hirschkalb’ и је^лена^к, хип. (В); је^лен^че
(К);

- кер* : *керче* ‚das Spürhündchen‘ (В, К);
- коњ* : *коњче* ‚ein Rößlein‘ и *коњиц*, дем., *коњичак*, хип., *коњичић*, дем., в. *коњиц* (В); *коњче* (К);
- мајмун* : *мајмунче* ‚der junge Affe‘ (В, К);
- јас* : в. *јашче*, в. *псето* (В, К);
- сом* : *сомче* ‚ein kleiner Wels‘ и *сомић*, дем. (В); *сомче* (К);
- врана* : *вранић* ‚das Kühleim der Krahe‘ (В); *вранче* (К);
- жаба* : *жабић* ‚der junge Frosch‘ и *жабица* ‚Fröschlein‘ (В); *жајче* (К);
- змија* : *змијче*, в. *змијић* (В); *змиче* (К);
- крава* : *кравица* (В); *кравче*, дем. и пејор. (К);
- риба* : *рибић* ‚das kleine vom Fisch, der junge Fisch‘ и *рибица*, дем. (В); *ријче* (К);
- говедо* : *говече* ‚ein Rind‘ (В, К);
- Арнауџин* : *Арнауче* ‚ein Albaneser = Kind‘ (В, Е, К);
- Бугарин* : *Бугарче* (В, Е, К);
- Лайинин* : *Лайинче* (В, Е);
- Србин* : *Срјче* ‚ein junger Serbe‘ (В, К);
- Банаћанин* : *Банаћанче* (Е, К);
- Београђанин* : *Београђанче* (К);
- Крушевљанин* : *Крушевљанче* (К);
- Миштровчанин* : *Миштровче* и *Миштровчанче* (Е);
- калуђер* : *калуђерче* ‚das Mönchlein‘ и *калуђерак*, хип. (В); *калуђерче* (К);
- јой* : *јойче* ‚der junge Pope‘ (В, К);
- хришћанин* : *хрисјанче* (Е);
- чобанин* : *чобанче* ‚der junge Hirt‘ (В, К);
- рибар* : *рибарче* (К);
- свињар* : *свињарче* ‚der junge Schweinhirt‘ (В, К);
- шегрџ* : *шегрче* (Е, К);
- жгеба* : *жгејче* (К);
- жена* : *женица* (В); *женче* (К);
- слуга* : *слушче* (В); *слукче* (К);
- асџал* : *асџалчић* (В); *асџалче* (Е, К);
- грумен* : *груменчић* (В); *груменче* (К);

дукай̄	: дукай̄ић (В); дукаче (Е);
јорган	: јорганчић (В); јорганче (Е, К);
камен	: каменчић и камечак, в. каменчић (В); каменче (Е, К);
кожух	: кожушчић (В); кожушче (Е); кожуче (К);
комад	: комадић (В); комаче (Е, К);
куфер	: куферче (К);
џешкир	: џешкирић (В); џешкирче (К);
џојас	: џојасић (В); џојакче и џојашче (К);
џенџер (џрозор)	: џенџерић (В); џенџерче и џрозорче (К);
џрсџен	: џрсџенак, хип. (В); џрсџенче (К);
џруӣ	: џруӣић (В); џруӣче (Е); џруче (К);
рог	: рошчић (В); рокче (К);
џој	: џојић (В); џојче (К);
ћилим	: ћилимче (К);
хлеб	: хлейчић, хлейчић (В); лейче (Е, К);
џиџај	: џиџајић (В); џиџајче (Е); џиџајче или џојакче (К);
џак	: џачић (В);
џеј	: џејче (Е, К);
зуб	: зубић (В); зуйче (К);
нос	: носић (В); ношче (К);
образ	: обрашчић (В); обрашче или обракче (К);
глава	: главица, главичица (В); главче (К);
диња	: дињица (В); дињче (Е, К);
каја	: кайица (В); кайче (К);
кошуља	: кошуљица (В); кошуљче (К);
криа	: криџица (В); криџче (К);
секира	: секирица (В); секирче 'врста секире' и секирица дем. (К);
њива	: њивица (В); њивче (Е, К);
соба	: собица (В); сојче (Е, К), итд.

Наведени примери показују да се штокавски говори у погледу наставака *-е* и *-че* разликују једино у распрострањености и продуктивности ових последњих, тј. новији штокавски говори, са изузетком примера са значењем *м л а д у н ч е* неке животиње или *м л а д и п р и п а д н и к* неке народности, етнолошке групе и сл., у овом случају имају обично *-ић*, *-чић* или неки други деминутивно-хипокористични наставак, а староштокавски и ново-

штокавски говори старијег типа наставке *-е* и *-че*, који са овом функцијом преовлађују над осталим деминутивно-хипокористичним наставцима. Тако се, уопште узев, може рећи да су наставци *-е* и *-че* све ређи што се иде даље на запад, а *-ић*, *-чић* што се иде даље на исток српскохрватске језичке територије, где обично престају бити продуктивни.

Продуктивност наставака *-е* и *-че* у староштокавским говорима и једном делу новоштокавских говора огледа се, између осталог, у томе што је први (*-е*) прешао и на именице са наставком *-ика* и *-ица* (уп. нпр.: *јагличе*: јаглика, *јуниче*: јуница, *лисице*: лисица итд., а преко њих *чинице*: чинија и др., од којих се у новијим штокавским говорима и књижевном језику деминутиви и хипокористици најчешће образују помоћу *-ић* и *-ица* (уп. *лисичић* ‚der junge Fuchs‘ и *лисичица*, дем., Вук). Сам наставак *-че* је у тим говорима, поред осталог, прешао на именице које означају лична имена. Код ових последњих, међутим, његова експресивна нијанса се понекад губи, што је обично случај са примерима који су честом употребом потиснули или потпуно заменили основно име. Од именица ове врсте, тј. где *-че* има или је имао хипокористичну нијансу, могу се навести, на пример, следећа лична имена и презимена:

Ађанче (презиме у Приштини, Е), *Вујче* (име у Пећи, Е), *Вуксанче* (*џрезиме*, Е), *Гајче* (< Гапа, Е), *Гаранче* (Е), *Данче*, *Јанче* (без хипокор. значења, Е), *Јовче* < Јован (Елезовић, међутим, напомиње да се у његовом дијалекту не осећа као деминутив), *Кајче* < Каја, *Мевче* (Е) < *Милевче* < *Милева*, *Миланче*, *Мирче* и *Мирча*, *Ничче*, *Сјанојче* (Е), *Сјојче* (ДК), поред *Сјојча*, *Тинче* (< *Милу-ићиче*), *Тодорче*, *Тонче*, *Филимонче* (Е) и др., као и презимена типа:

Ванчејовић (< Ванче < Иван), *Гакчејовић*, *Данчејовић* (< Данче < Данило, Даница), *Живанчевић*, *Иванчевић*, *Крајчевић* (: надимку *Крајче* < *крај* = сом), *Сјеванчевић*, *Сјојанчевић* итд.

Контаминацијом наставака *-че* и *-чић* настала су презимена на *-чић*, као што су, на пример: *Бошњачић*, *Бугарчић*, *Сјанојчић*, *Сјојчић*, *Црногорчић* и др.

Од ових последњих, међутим, треба изузети имена и презимена као што су: „*Живанчић* dim. v. Живан“ (Вук), *Чавчић* и др., која су настала директним додавањем наставка *-чић* на основу, тј. добивена су од *Живан* + *-чић*, *Чавк(а)* и *-ић*.

Са друге стране, о старости наставка *-че* можемо судити и по извесном броју назива места⁷, на пример:

Буковче у Браничеву. Потврдили 2. III 1382 ... Кнез Лазар;
Видче или *Вийче* у Лукавици. Приложио 1336 ...;

Журче. Данас село код Крушева. Половину селишта *Журче* потврдио је 1335. г. Краљ Душан Трескавцу (уп. и с. *Жур* код Призрена);

Косиенче, селиште. Помиње се после 1337 (Облик *косиенче* данас познаје углавном македонски језик, док је у српскохрватском обичније *кесиенић*);

Лейче, пусто селиште ... потврдио 1335. г. краљ Душан Трескавцу (Вук бележи само облик *хлейчић*, *хлейчић*); и др.

Овим називима данас се могу додати, на пример, следећи: *Врайче* (у Хрватској), *Жейче*, *Чајнице* (у Босни) итд.

Наставком *-че* су се у прво време образовале именице од именица или именичких основа, што је уосталом и данас најчешћи случај. Касније, међутим, он је прешао и на синтагме и глаголске основе, а у говорима, претежно староштокавским, и на придевске основе (уп. нпр. „*голишавче* „голо дете“, *ришавче* „дете у подераним хаљинама“, *ишћулавче* „дете са штулавим ногама“, *ћорче* < *ћор* = слеп“⁸, и др.). Посебност своје врсте представља и то што се *-че* додаје именицама мушког и женског рода, док код именица средњег рода ову функцију обично врши наставак *-це* и његови деривати (*-анце*, *-енце*, *-ашче*). Одступања од овог правила су изгледа врло ретка (дијал. *ждрейче*: ждребе). Независно од тога каквим се именицама додаје, основна за *-че* је деминутивно - хипокористична или хипокористична нијанса у значењу, од које су се у току времена издиференцирале друге, секундарне, али ништа мање карактеристичне за овај наставак нијансе. Ту се пре свега издвајају следеће две нијансе или значења: *м л а д у н ч е* неке животиње и *м л а д и п р и п а д н и к* неке народности, етнолошке групе и сл. Са друге стране, именице које означају предмете и сл. обично имају д е м и н у т и в н о значење, које се по свему изгледа развило преко

⁷ Попис села у средњовековној Србији, засебан отисак ГСФФ, књ. II.

⁸ Гл. Елезовић, Речник косовско-метохишког дијалекта, Београд 1932.

примера који обележавају нешто младо, што је примарно за овај наставак, односно за *-е* (< е).

За ово значење карактеристично је, међутим, што понекад врло лако прелази у *п е ј о р а т и в н о*, а то долази отуда што нешто мало или мило, поред симпатија, може побудити и *п о т ц е њ и в а њ е*, *п р е з и р*, *с а ж а љ е њ е* и слична осећања, која у ствари чине *п е ј о р а т и в н о* значење. Из овог разлога за неке именице на *-че* везује се, више или мање, *п е ј о р а т и в н а* нијанса, која је уосталом својствена и другим експресивним наставцима (уп. нпр. *-ић*: *докторчић*, *официрчић*, јадан, неугледан официр, итд.). Од именица на *-че* такве су, нпр.: *д е р ч е* = дериште, *жгејче*, дијал. *кравче* и др. Са друге стране, код примера који могу имати *-че* и *-ић* (*-чић*-) значајно је то што понекад долази до диференцијације значења, при чему се за први наставак (*-че*) најчешће везује једна од поменутих нијанси, док други (*-ић* и *-чић*) углавном задржавају своје основно (деминутивно-хипокористично) значење. Тако се наставак *-че* са овом функцијом потискује од стране *-ић* (*-чић*) и нешто ређе од *-ак*, *-ац* и сл., који остају прави деминутивни и хипокористични наставци. Од именица где је извршена оваква диференцијација у значењу могу се навести, на пример, следеће:

Београђанче ‚Beograder Kind’ и *Београчић* ‚Beograder Junge, Beograder Herrlein’ (Ристић и Кангрга), *бивољче* ‚младунче’ и *биволић*, *бивољчић* ‚мали биво’, *јеленче* ‚das Hirschkalb’ и *јеленак*, хипок. (Вук), *лавче* ‚Löwenwelf’ и *лавић* ‚Löwenwelf, ein junger Löwe’ (Ристић и Кангрга), док се код Вука сусреће само *лавић* ‚ein junger Löwe’, *џашче* ‚Hund’ и *џасић* ‚Hündchen’ (Ристић и Кангрга) и др.

До неке веће диференцијације значења или доследности у употреби *-че* и *-ић* (*-чић*) ипак није дошло, што се види како из примера у Вукову Рјечнику тако и из оних код Ристића и Кангрге (в. стр. 239—240).

Са друге стране, у вези са значењем наставка *-че* треба поменути и то да су примери у којих се експресивна нијанса потпуно губи ретки и да се могу објаснити тиме што су дугом или честом употребом и сл. постали обичнији од основне речи, те је у овом случају замењују. Такав је случај, на пример, с именицама: *клутиче* = *клушко*, *живинче* ‚ein Hausthier’ (Вук), *говече* = *говедо*, *џашче*,

свињче = свиња, и др. Усамљени су, осим тога, примери као што су *алдумашче* — в. алвалук (Ристић и Кангрга). Експресивна нијанса се, дакле, у великом броју примера добро очувала, што свакако говори о живости наставка *-че* са овом нијансом, нарочито у староштокавским говорима.

Преглед наставка *-че* био би у великој мери непотпун када се не бисмо задржали на питањима као што су: његова распрострањеност у књижевном језику, специфичности које има у њему, образовање множине у именица ове врсте и др. Ово је потребно, између осталог, због тога што поменута питања у граматицама савременог језика нису довољно расветљена и разрађена.

Слично народним говорима, наставак *-че* има неједнаку распрострањеност и у књижевном језику. Из разумљивих разлога, уопште узев, чешћи је у источном него у западном центру. Овакво стање распрострањености наставка *-че* нашло је свој одраз и у речницима српскохрватског језика. Тако, на пример, речник Ристића и Кангрге садржи више примера ове врсте него „Hrvatsko-poljski гјесник“ Ј. Бенеша. Друга ствар која се може лако констатовати јесте то да је *-че*, како у источном тако и у западном делу, најобичнији када означаје младунче неке животиње или младог припадника неке народности, етнолошке групе и сл. С овим значењем је ипак нешто чешћи у источном центру (уп. нпр.: *Рушче, Чехче, Швајцарче, Шињолче* и др., који се сусрећу само у Ристића и Кангрге). Поред ових општих констатација други закључци се тешко изводе. Број примера који су у подједнакој употреби у оба књижевна центра изгледа није велики. Он је, разумљиво, нешто већи у разговорном језику (уп. *иситче, испитић², њоланче, цедуљче* и др.) него у писменом, где у поређењу са другим деминутивно-хипокористичним наставцима нема неку нарочиту продуктивност. Узрок овоме изгледа лежи у томе што се за *-че* често веже извесна фамилијарност, подсмешљивост и сличне нијансе у значењу (уп. *Арајче, Чивуче, Швајче; варошче; дерче; жайче, рийче*; или : *главче; асијалче, њешкирче, њањирче; дућанче, сојче*), док је ово са наставком *-ић* (*-чић*) обично ређи случај. Треба приметити, међутим, да се овакве нијансе код именица на *-че* у речницима обично не откривају.

У каквој су мери именице ове врсте заступљене у савременом књижевном језику, можемо судити, између осталог, по речнику

Ристића и Кангрге, где се сусрећу следећи примери, који се по основама и значењу могу овако сврстати:

1) Именице образоване од именичких основа.

Овако образоване именице означају: а) младог припадника неке етнолошке групе и сл. б) младунче или животињицу, и в) предмет или појам:

а) Млади припадник неке етнолошке групе и сл.

а) *Арајче, Арнауце, Бугарче, Влашче*, поред *Влаше, Маћедонче, Маџарче, Рушче, Срјче и Срјчић, Талијанче, Францушче, Циганче, Цинџарче, Црногорче, Чехче, Чивуче, Швајцарче, Швајче, Шпањолче*; или: *Банаћанче* (: Банаћанин), *Бачванче, Босанче* (: Босанац), *Њречанче, Србијанче, Сремче, Херцеговче, Шокче, Шумадинче*; или: *Београћанче* ‚Beograder Kind‘: *Београчић* ‚Beograder Junge, Beograder Herrlein‘, *Сарајевче, Скопљанче, Швајчанче*; или: *варошанче* (: варошанин), поред *варошче* (: варош), *џланинче*.

б) *богајашче, дерче* (= дерште), *дилберче и дилберчић, ђаурче, калаушче, калуђерче, коџилче, кумче и кумић, манџујче, официрче* в. *официрић, џасиџорче, џашанче* (пашеногово дете), *џовојче, џојче* ‚Pfafflein, junger Pope‘ и *џојић, ројче, сџурјанче* (: спурјанин = копиљан), *унијаче* (: унијат), *швалерче*; или: *говедарче, гушчарче, свињарче, џасијирче, чобанче и чобанчић, шегрче*; или: *бејче* (: беба), *жгејче* (: жгеба), *женче, сироче* (: сирота).

б) Младунче или животињица:

бивољче, голујче и голујчић, голубић, јеленче ‚Hirschkalb‘: *јеленак* ‚Hirschlein‘, *керче* 1. в. псетанце; 2. Spürhündchen и *керић, коњче и коњић* в. коњичак, *лавче, мајмунче и мајмунчић, манџуљче* ‚Ferkel‘, *озимче* ‚Winterkalb‘, *џаријче* ‚Pferdchen; Gäulchen‘, *џаунче и џаунић, џашче* (= псето), *џокућарче* ‚Haushündlein‘, *симче* (< сим = врста рибе), *слонче, сомче и сомић, чорџанче* (< чорџан = шаран, уп. и *Чорџановци*, назив места у Срему), *шаранче, шункашче*; или: *жајче* (: жаба), *змијче* в. змијица, *машче* (< мазга), *марвинче, ријче, срнче*, као и примери типа *ројче*, поред *ројчић*, дем. од *рој*.

в) Предмет или појам:

аковче, асијалче (сточић), *груменче и груменчић, грумичак, гуњче, динарче* ‚Dinärchen‘ и *динарић, ексерче и ексерчић, јорганче*,

каменче и каменчић, камичак, кликерче и кликерић, куферче, мешче, њањче и њањић, њешкирче и њешкирић, њрамче и њрамчак, њрсџенче и њрсџенчић, њањирче и њањирић, њоварче и њоварић, њоварац, њойче и њойић, њевайче, њилимче, фењерче и фењерчић, шеширче, као и примери типа *њлче* (< *њловче*), *halbes Stück*, *Halbes*'.

У именица са значењем део тела, просторије и др. наставак *-че* је знатно ређи: *главче* (главица), *ношче* (носић); *дућанче* поред *дућанчић*, *њодрумче*, *сойче* и др.

2) Од синтагматских израза и сложеница образовани су следећи примери:

заморче ‚*Meerschweinchen*‘, *накоњче*, *назимче* и *назимић* (једногодишње свињче), *накрилче* ‚*Schobhündchen*‘, *најриче* (одојче), *њодрумниче* (бот.), *њосмрче*; или: *голобраче* (< голобрад), *њвогоче*, *њирогоче* и сл.

3) Именице на *-че* образоване од глаголских основа.

Примери ове врсте обично означају *м л а д у н ч е*:

дојенче, *доношче* (на време донето или рођено дете), *дремниче* (бот.), *исџиремче* или *исџириче*, *мрџиворођенче*, *новорођенче*, *нахоче*, ‚*Findelkind*, *Findling*‘, *недоношче*, *одојче* ‚*Säugling*‘, *иџџанче* ‚*Flaschenkind*‘, *њосвојче* (< посвојити), поред *њодсвојче* ‚*Ziehkind*, *Adoptivkind*‘, *џреношче* (орп. *недоношче*), *рединче* (прасе које свињари у жиру сваки своје редом кољу и у друштву једу, *Reiheferkel*).

Поред наведених примера могу се споменути и други, који се сусрећу у народним приповеткама и другим књижевним делима. Такви су, на пример: *биберче*, *бисерче* (Вук), *зверче* (Шапчанин), *чокањче* - флашица за ракију (Сремац), итд. Наставак *-че* (*-иче*) је, осим тога, заступљен и у приличном броју назива биљака. Речник Ристића и Кантрге бележи следеће примере, који су изведени углавном од свих поменутих основа:

великданче (опште име за врсте рода [*Pulmonaria*, *Lungenkraut*]), *иванданче* в. Иваново цвеће, *голиче* (диња зелене коре, неподељена у јасне кришке), *ђурђевче* в. ђурђевско цвеће, *зевче* в. зевалица, *зелениче* (*Prunus Laurocerasus*), *јагличе* 1. в. јаглика; 2. в. јагорчевина, *медениче* в. меденика, *њењавиче* в. пенушвац, *џљускавиче* в. љоскавац, *њојадиче* в. попадаица, *њодрумиче* в. титрица, *џкнниче* (*Stelaria holostea*), *свесниче* (*Micropus erectus*), *срамниче* в. срамак, *џрнојче* (*Coreopsis grandiflora*).

У погледу множине именица на *-че*, треба истаћи да се она изражава на два начина: обликом збирних именица на (*-ад*) и множинским обликом именица мушког рода *-ићи*, при чему није реткост да једни исти примери имају оба облика. Први од њих (*-ад*) својствен је пре свега именицама на *-е* (< е), тј. оним које означају м л а д о б и ћ е. Од њих је облик *-ад* прешао и на именице на *-че* које обележавају м л а д у н ч е неке животиње или м л а д о г п р и п а д н и к а неке народности, етнолошке групе и сл., на пример: *голућад, живићад, јелегчад, мајмунчад, ђаунчад, ђашчад, сомчад*; или: *варошчад, момчад, сирочад, чобанчад; Арнаучад, Бугарчад, Влашчад, Лайинчад, Српчад* итд. Други облик (*-ићи*), са своје стране, могао је настати: а) од именица на *-ић* + *-и* (*унучић* + *-и* > *унучићи*), и б) контаминацијом наставка *-че* и множинског облика *-ићи*, тј. преко примера: *јаре — јарад — јарићи, њиле — њилад — њиллићи, њрасе — њрасад — њрасићи* итд. образоване су именице типа *Арнауече — Арнаучад — Арнаучићи, Циганче — Циганчад — Циганчићи, унуче — унучад — унучићи* итд. Овај облик постао је врло распрострањен нарочито у староштокавским говорима, где је углавном потпуно потиснуо први (*-ад*). Између осталих образовања на *-чићи* у Речнику косовско-метохишког дијалекта од Гл. Елезовића сусрећу се, на пример, следећа:

„*Голташавчићи* (: *голташавче*), *јејимчићи* (: *јејимче* „дете без једног или оба родитеља”), *чирачићи* (: *чираче* „шегрче”); *Мишровчанчићи, Призренчићи, Скопљанчићи; Арнаучићи, Лайинчићи, Черкешичићи; сељанчићи* итд., или: *врајчићи, зајчићи* (: *зајче* = *зече, зечић*), *мајмунчићи, сомчићи; ждрејчићи, ријчићи, ћурчићи, чавчићи* итд., као и: *колачићи* (: *колаче*), *конојчићи; џавчићи* (: *џавче*), *џејичићи* (: *џејиче*) и др.

У односу на остале словенске језике, ова два облика могу се узети као типична за српскохрватски језик, јер се углавном у њему сусрећу. Множински облик *-чићи* истина познају и северномакедонски говори, али је очигледно да је то црта коју су они примили из суседних српских говора. За српскохрватски књижевни језик карактеристично је и то да ова два облика имају донекле издиференцирану употребу. Тако је први од њих (*-чад*) својствен претежно именицама које обележавају *ж и в о б и ћ е* (младунче или младог припадника неке народности, етнолошке групе и сл.), на пример: *варошчад, момчад; Арнаучад, Бугарчад,*

Влашчад, Срџчад, Црногорчад („Ал’ не писну Црногорчад млада, нити писну, нити зуби шкрину“ — И. Мажуранић) итд., мада и именице ове врсте могу имати други облик (-чићи): „*сирочад* и *сирочићи*; *Срџчад* и *Срџчићи*, *Циганчад* и *Циганчићи*, *Швайчад* и *Швайчићи*, *Шокчад* и *Шокчићи*“ (Ристић и Кангрга). Осим у примера ове врсте, множински облик -чићи својствен је именицама које означају предмете и сл., на пример: *асијачићи*, *гуњићи*, *ексерчићи*, *јасиучићи*, *јорганчићи*, *ћевајчићи*, *ћилимчићи* итд., за које је први облик (-чад) необичан. Изузетак од овога чини именица страног порекла *џарче*, која у књижевном језику има збирну множину *џарчад*, а можда и још која.

II Н а с т а в а к -чић.

Као што је у уводу било истакнуто, сматра се дериватом наставка -ић. Његовом постанку и значењу посветио је пажњу и проф. Стевановић у својој Граматици⁹, где каже:

„Из примера се види да се напореда са -ић употребљава и наставак -чић. У ствари је то увек овај први наставак, испред кога су се сугласници *к* и *ц*, по познатом гласовном закону, мењали у *ч* (*бркић* је дало *брчић*, *венџић* — *венчић*). Зато се -чић почело осећати као наставак, који се стао додавати понекад место -ић (каже се увек *синчић* и *каменчић*, а никада *синић* и *каменић*), а некад напореда са овим правим наставком (подједнако је обично *зубић* и *зуйчић*, *кљунић* и *кљунчић* у истом значењу). У неким случајевима, као што су: *градић*, *џрсџић*, *сџић* и сл. ипак се употребљава само наставак -ић (а никада -чић)“.

Овом објашњењу могло би се додати само то да се -ић у неким примерима додавао и именицама на -че, чиме је контаминацијом са -ић добијен наставак -чић. Потврду за овако мишљење дају именице које се сусрећу с оба ова наставка, тј. представљају дублете као што су: „*голуйче* и *голуйчић*, *зече* и *зечић*, *дилберче* и *дилберчић*: *груменче* и *груменчић*, *ексерче* и *ексерчић*, *џрслуче* и *џрслучић*, *џрсиенче* и *џрсиенчић*, *џоварче* и *џоварчић*“ (Ристић и Кангрга); или „*балавче* и *балавчић* (врста рибе), *ћаче* и *ћачић*, *сироче* и *сирочић*; *врайче* и *врайчић*; *јасиуче* и *јасиучић*, *лонче* и *лончић*, *сандуче* и *сандучић*“ (Бенешић). У примера ове врсте -ић служи за истицање деминутивно-хипокористичне нијансе наставка -че,

⁹ Граматика српскохрватског језика, III изд., 1957, стр. 242.

која из овог или оног разлога није била довољно истакнута, те је почела да бледи и сл. Друге разлике у погледу значења између *-че* и *-чић* обично није било, али је у току времена међу њима ипак извршена извесна диференцијација. За разлику од наставка *-че*, код којег су се из основног значења издвојиле друге, секундарне, али данас врло карактеристичне нијансе (в. стр. 239), *-ић* или *-чић* је углавном задржао своје основно, деминутивно-хипокористично значење. Треба приметити, међутим, да у неким примерима овај наставак ипак замењује *-че* са значењем *м л а д у н ч е* неке животиње или *м л а д и п р и п а д н и к* дане народности, етнографске групе и сл. Такав је случај, на пример, са именицама:

„*голујче* в. *голубић* (Вук), *коњче* ‚*ein Rößlein*‘ и *коњиц* *dim. v. коњ*, *коњчић* *dim. v. коњиц*, *коњичак* *hip. v. кониц*“; *сомче* ‚*ein kleiner Wels*‘ и *сомић* *dim. v. сом* (Вук); или: „*дилберче* и *дилберчић*, *ђаче* и *ђачић*, *можче* и *можчић*, *официрче* в. *официрчић*; *голујче* и *голујчић*, *голубић*; *мајмунче* и *мајмунчић*, *јаунче* и *јаунић*; или: *груменче* и *груменчић*, *динарче* и *динарчић*, *јрсџенче* и *јрсџенчић* итд.; или: *Срјче* и *Срјчић*, *Црногорче* и *Црногорчић*, *Угрчић* ‚*junger Ungar*‘ (Ристић и Кангрга) и др.

Експресивна нијанса наставка *-ић* (*-чић*) је избледела једино у речима које означају презимена, што је свакако условљено њиховом честом употребом. У свим другим случајевима ова нијанса је обично добро очувана, а то је поуздан доказ о живости *-ић* (*-чић*) као експресивног наставка. Његову особеност чини то што се, с изузетком примера *деклић* в. *момчић* (Вук), *ждрейчић* и сл., додаје именицама мушког рода, док се наставком *-че* образују именице од именица мушког и женског рода. У речнику Ристића и Кангрге именице ове врсте заступљене су следећим примерима:

„*Бугарчић*, *господићић* ‚*junger Herr, Jungherr, Herrchen*‘, *дилберчић* и *дилберче*, *калуђерчић* и *калуђерче*, *каиларчић*, *официрчић*, *јойчић*, поред *јойић* и *јойче*, *синчић*, *Срјчић* и *Срјче*, *Угрчић* ‚*Junger Ungar*‘, *чобанчић* в. *чобанче*; или: *вочић* и *волић*, *голујчић* и *голујче*, *голубић*, *ждрейчић*, *мајмунчић* и *мајмунче*; или:

брешчић (брег), *бубрешчић* (бубрег), *глошчић* и *глогић*, *грошчић* в. *грошић*, *груменчић* и *груменче*, *ђердан(ч)ић*, *залогајчић*, *јорганчић* и *јорганче*, *каменчић*, *каранфилчић* или *каранфилић*, *кестенчић* в. *кестенић*, *кликерчић*, *коренчић*, *кременчић*, *кукурушчић*, *јрашчић*

(праг), *йеџровчић* (бот. в. красуљак), *йламенчић*, *седефчић* (бот.), *сиочичић*, *сиуичичић* или *сиубичић*, *убруичичић*, *угљенчић*, *фењерчић* и *фењерче*, *хлеичић*; или: *вричић* (врх), *дочић* (до), *дућанчић* и *дућанче*, *изворчић*, *манасџирчић*, *йрозорчић* и *йрозорче*, *йросџорчић*; или: *обрашчић*, *роиччић* и *рожић* (рог), *йарошчић*" и др.

Из разговорног језика, дневне штампе и сл. могу се навести и примери као што су: *докџорчић*, *йрофесорчић*; *зуйчић* и *зубић*; *басенчић*, *хойелчић*, *догађајчић* и др.

С именицама ове врсте подударају се, осим тога, примери код којих је ч у наставку *-чић* добивено фонетским путем. Такве су, на пример, именице: *вранчић* (вранац), *момчић*, *ластџавичић*, *йреџеличић*; *венчић*, *ожилчић* (ожилјак), *чамчић* итд.

* * *

Неједнака заступљеност наставка *-че* у штокавским говорима и његова велика распрострањеност у једним од њих намећу питање о могућој условљености и сл. Оправданост постављања овог питања потврђују чињенице као што су: а) непостојање *-че* као самосталног и продуктивног наставка у споменицима старословенског језика, б) његова слабија заступљеност у штокавским говорима новијег типа и његово пуно одсуство у чакавским говорима и словеначком језику, с једне стране, и в) нарочито велика распрострањеност у староштокавским говорима и македонском и бугарском језику, с друге стране. То што је оваква распрострањеност наставка *-че* заједничка овим последњим, мислим, није никаква случајност јер, као што је познато, они имају и низ других заједничких особина (члан, слабљење или губитак деклинације, непознавање инфинитива, велике сличности у синтакси, у лексички и др.). Све ове и друге њихове особине, разумљиво, нису условљене једним јединим узроком, али остаје чињеница да су оне заједничке свима њима. Будући највише изложени страном утицају, они су примили релативно највише страних особина, чиме су више него остали говори, односно језици, одступили од своје словенске основе. У вези с овим јавља се питање није ли наставак *-че* условљен једним оваквим утицајем. Из досадашњег излагања видело се, међутим, да је могао врло лако настати на домаћем тлу, тј. преко примера са елементом *к* или *ц + е < е* (в. стр. 228.). Проблематична у овом случају остаје једино његова необично велика распрострањеност у поменутиим говорима и језицима.

Иако је највероватније настао на домаћем тлу, његова велика распрострањеност, изгледа, условљена је донекле балканским утицајем. Из даљег излагања видеће се да је *-че* познат, више или мање, и другим балканским језицима, што свакако говори о могућности извесног утицаја једних на друге. Тако на пример у облику *-ice* (= *-iče*), поред *-icǎ* (= *-ik*), он је познат румунском језику, а као *-içe* и *-iči* познају га и румунски говори¹⁰. У облику *-çe* = *-če* и ређе *-içe* = *-iče* (*deriçe*) познају га исто тако тоскијски говори албанског језика¹¹, али пошто се примери ове врсте у гегијским (северним) говорима обично не сусрећу, може се с правом мислити да је у првим (тоскијским говорима), дошао из уседних македонских говора, тим пре што је ово случај и са другим наставцима (*-ec*, *-ica* и др.).

Посебан случај у погледу познавања овог наставка представља турски језик. Треба истаћи да се *-če* у граматицама савременог турског књижевног језика као наставак уопште не помиње. Примери на *-če* се у њему ипак сусрећу, али је он обично изгубио експресивну нијансу (уп. *bahçe*, *qerçe* < перс. *kefče* варјача, кашика за скидање пене и сл., дијал. *parçe*, поред књиж. *parça*, *serçe* — врабац и др.). Ту се само собом намеће питање његовог појављивања и утврђивања у њима. Могло би се мислити да је позајмљен из јужнословенских или других балканских језика који га познају (што у погледу неких примера није сасвим искључено). Једини разлог да се ово у целини ипак не прими јесте чињеница да се он, углавном у истом облику и са истом функцијом, сусреће и у персијском језику, на пример: „*ketab* (књига) + *-če* > *ketabče* (књижница), *bag* (врт, башта) + *-če* > *bagče* (баштица)¹²; или: „*turče* (мравић), *bakče*¹³, итд. С обзиром на то да се персијски утицај на турски језик огледа и у наставку *-hane* (српскохрв. *-ана*),

¹⁰ Уп. напр.: „*curelice* = *icǎ*, *găurice* = *icǎ*, *măturice* = *icǎ*, *pădurice* = *icǎ*, *pitulice* = *icǎ*“ итд. S. Pușkariu, Die rumänischen Deminutivsuffixe, Leipzig 1899, стр. 49—50; или „*linguriče*, дем. од *lingură* ‘кашика’, *guriče*, дем. од *gură* ‘уста’, *căsturiče*, дем. од *căstură* ‘нога’; или: *grădinču* дем. *grădină*, врт, ‘башта’, *sumăriču* дем. од *sumar* ‘самар’ итд. Th. Capidan, Aromânii, dialectul, aromân. Studiu lingvistic, Bukurești, Academia română, 1932, стр. 516.

¹¹ Уп. напр.: *birçe* ‘синчић’, *pellutçe* ‘голупче, голубић’, *krojçe* ‘изворчић’, *dečiçe* ‘враташча’ итд.

¹² Gilbert Lazard, Grammaire du persan contemporain, Paris 1957, стр. 262.

¹³ Dr. Šaćir Sikirić, Gramatika perziskog jezika. Sarajevo 1952, стр. 116.

као и у много чему другом, вероватније је да се и овде ради о персијском деминутивно-хипокористичном наставку *-џе*, који се случајно подудару са домаћим наставком *-џе*.

На основу свега изнесеног о наставку *-че* може се закључити да је он настао и утврдио се као наставак на домаћем тлу (од *-к-* или *-ц-* + *-е* < *-е*). То што наставак *-е* у савременом српскохрватском језику није продуктиван, за постанак и утврђивање деривата *-че* није неопходно. У овом случају важно је то да је било примера на *-е* од којих је могао прећи на друге именице. Ипак треба напоменути да је он могао бити и продуктиван, као и то да је такав, на пример, у савременом македонском језику (уп. *воле, ежје, јуне, моме, овне; меше, ножје, нокџе, носе, њрџе; блузе, кошје, крошње, џорбе* итд.), тако да је и због своје продуктивности могао да пређе на друге именице и да се код оних са елементом *-к-* или *-ц-* у свести издвоји као посебан наставак.

Тиме што се наставак *-че* осим у поменутиим словенским језицима сусреће и у тоскијским говорима албанског језика, а у облику *-иче* (уп. и мак. дериват *-иче*: *крииче, џорбиче* итд.), поред *-ик*, и у румунском језику, као и у арумунским говорима, он до некле има балкански карактер. Узајамни утицај ту је доста очигледан; он је наиме неизбежан у оваквим случајевима. У вези с тим треба истаћи и то да вероватно није случајност што је *-че* обично најраспрострањенији баш у оним језицима, чије је становништво у додиру са влашким елементом. У прилог овоме говорило би и то што је овај наставак у облику *-ча* прилично заступљен у словачком језику, чије становништво исто тако има тешње везе са румунским. Друго је питање, међутим, да ли је наставак *-иче* аутохтон у румунском језику, односно у влашким говорима. По свему изгледа да он ту није стар и врло је могуће да је позајмљен из суседних словенских језика.

Др Борис Марков